Tualeto bokšto viduje ir tualeto kameroje buvo tiriamas organikos su kalkėmis sluoksnis, susidaręs XVII a. I pusėje. Sluoksnyje rastas neglazūruotas XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios krosnies koklis ir keli metaliniai dirbiniai bei stiklinių indų fragmentai. Didžiausią tualeto turinio radinių grupę sudarė gerai išlikę keramikiniai indai bei jų fragmentai, leidžiantys susidaryti gana išsamų vaizdą apie XVI a. pabaigos – XVII a. I pusės Žemutinės pilies gyventojų buityje naudotus indus. Palinologinė analizė parodė, kad šiame sluoksnyje yra nemažai egzotiškų augalų, neaugančių Lietuvos gamtinėmis sąlygomis, žiedadulkių.

Virš tualeto turinio sluoksnio buvo tiriamas jo XVII a. II pusės – XVIII a. I pusės užvertimas – griuvenų su degėsiais apatinė dalis. Sluoksnis susidarė valant viršutines rūmų patalpas po XVII a. viduryje kilusio gaisro. Nereikalingos interjero dalys: XVII a. vidurio krosnių kokliai, akmens konglomerato baliustrų dalys ir kt., buvo sumestos į tualetą. Taip pat rasta nemažai nebetinkamų naudoti keramikinių indų dalių. Galima manyti, kad dalis rūmų gyvenamųjų patalpų po 1655–1661 m. karo buvo tebenaudojamos ūkinėms reikmėms.

Tualeto išorėje buvo papildomai tirti rūmų funkcionavimo laiko sluoksniai: XVI a. II pusės juosvos griuvenos bei rūmų remonto metu XVII a. I pusėje susidarę kalkių skiedinys ir stambios griuvenos su kalkėmis. Šių sluoksnių radiniai niekuo neišsiskiria iš ankstesnių Žemutinės pilies tyrinėjimų metu aptiktų radinių. Ypatingesni yra aukso gijų siūlai bei drabužių puošmenų iš aukso fragmentai, rasti juosvose griuvenose.

THE INVESTIGATION OF THE TERRITORY OF THE RADVILAI' PALACE (THE 3RD OFFICE AT VILNIUS LOWER CASTLE)

In 2000, CRCCL investigated the total area of 16 m^2 between the supporting wall V of the Castle Hill and the R corridor of the Radvilai' Palace (the 3rd office). It was found that WC was built there. It was used according to the purpose from the middle of the 16th century to the middle of the 17th century. In the contents and upper layer of WC, a considerable number of excellently preserved pottery dated to the late 16th–17th centuries as well as their fragments was found. On a supplement investigation of the layers around the WC dated to the second half of the 16th century and the first part of the 17th century, yarn with golden thread and fragments of golden decorations of dresses dated to the second half of the 16th century were found.

KAUNO PILIES TYRINĖJIMAI 1998 IR 2000 M.

Algirdas ŽALNIERIUS

Tęsiant Kauno pilies archeologinių tyrimų programą, 1998 m. liepos–rugpjūčio mėn. buvo atlikti archeologiniai kasinėjimai pilies gynybiniame griovyje, priešpilio PV kampe ir pilies kiemo centrinėje dalyje. Čia buvo iškastos 5 perkasos, ištirtas 257 m^2 plotas.

Perkasa 2b buvo iškasta P gynybiniame griovyje, pratęsiant 1989 m. perkasas 6, 7 P kryptimi. Kasant perkasą norėta nustatyti pirminį griovio gylį ir sluoksnių stratigrafiją. Perkasos ilgis – 10 m, plotis – 4 m, gylis – 3,7 m. Fiksuojant kultūrinių sluoksnių stratigrafiją, išskirti keturi sluoksnių horizontai. Pirmajam priklauso pirmosios pilies priešpilio siena ir po jos pastatymo supiltas žvyro pylimas, sutvirtinęs pamatus. Pylimas leidžiasi apie 35° kampu P link. Išlikusi pamato dalis yra 1,05 m gylyje nuo žemės paviršiaus, apačios nerasta net 3 m gylyje. Priešpilio sienelė sumūryta iš įvairiaus dydžio lauko riedulių, nesilaikant aiškesnės jų dėjimo tvarkos. Akmenys rišti riebiu kalkių skiediniu. Rasta tik pamatinė priešpilio sienos dalis. Pamato paviršius nuardytas nuolaidžiai P kryptimi, pritaikant jį prie antros pilies gynybinio griovio šlaito profilio.

Antram sluoksnių horizontui priklauso dumblo sluoksnis, kurio paviršius buvo 2,86–2,95 m gylyje (H_{abs} 19,59 m). Dumblo apačios nerasta 3,7 m gylyje (H_{abs}18,8 m). Didesnį gylį pasiekti trukdė aukštas gruntinių vandenų lygis (1998 m. liepos 7 d. jo lygis buvo H_{abs} 20,7 m). Rastas dumblas rodo, kad pilies griovys nuolat buvo užpildomas vandeniu. Toks užfiksuoto dumblo storis buvo prieš pastatant bastėją prie PR antros pilies bokšto.

Trečiam sluoksnių horizontui priklauso 0,7–1,6 m storio dumblėtos žemės, oksiduoto priesmėlio, sluoksniuoto smėlio sluoksnis. Jis susidarė XVI a. pabaigoje – XIX a., kai gynybinis griovys buvo užliejamas tik pavasarinio polaidžio metu.

Ketvirtajam sluoksnių horizontui priklauso 20–25 cm storio pilkos žemės ir velėnos sluoksnis, susidaręs pilies griovio restauravimo metu.

Perkasa 27 buvo iškasta gynybinio griovio V gale į PV nuo pilies bokšto. Perkasos ilgis – 10 m, plotis – 6 m, gylis – 5,2–5,5 m. Žemės paviršiaus aukštis yra 24,2 m. Kasant perkasą norėta rasti priešpilio P ir V sienų kampą bei užfiksuoti sluoksnių stratigrafiją piliavietės PV kampe. Kultūrinio sluoksnio storis yra 4,7–5,5 m. Gynybinio griovio dugno pasiekti nepavyko. Pasiekus H_{abs} 20,4–20,5 lygį pasirodė gruntinis vanduo. Todėl prie perkasos Š ir R šlaito, semiant vandenį, buvo kasami 1 m pločio grioviai. Pasiekus H_{abs}19 m lygį ėmė slinkti šlaitai ir darbai buvo nutraukti. Kultūrinių sluoksnių stratigrafija yra panaši kaip ir perkasoje 26, ir suskirstyta į tuos pačius sluoksnių horizontus. Priešpilio pamatų perkasoje nerasta. Atrodo, kad ties piliavietės PV kampu priešpilio siena sukosi į Š.

Gynybinio griovio vandenyje susidariusio dumblo paviršius rastas 20,75–20,95 m lygyje, t. y. 1,15 m aukščiau negu perkasoje 26. Kaip teigia Kauno žemės ūkio akademijos specialistai, dumblas mažai judančiame vandenyje nusėda nevienodame lygyje. Dumblo paviršiuje rastos puodų šukės datuojamos XVI–XVII a.

Perkasant dumblą, arčiau Š perkasos šlaito buvo rastas žvyro sluoksnis, besileidžiantis P kryptimi. Ant jo buvo rasti vienas ant kito gulintys lauko rieduliai. Ant kai kurių riedulių buvo matyti kalkių skiedinio žymės, bet dauguma jų niekada nėra buvę mūre. Šią prielaidą patvirtintų ir tai, kad tarp riedulių nerasta kalkių skiedinio gabalų ir trupinių, kuris paprastai suverčiamas su akmenimis. Bet negalima atmesti galimybės, kad akmenys nuriedėjo į griovį 1362 m., griaunant pirmąją Kau-

no pilį ir vėliau buvo užnešti dumblu. Dumblo sluoksnio apačios nepavyko rasti ir pasiekus H_{abs} 18 m lygį (4,2 m nuo žemės paviršiaus). Jo paviršiuje rastos puodų šukės ir profiliuotos plytos dalis datuojamos XVI–XVII a. riba. Tuo metu ir baigė formuotis dumblo sluoksnis.

Virš dumblo aptiktas 1,05–1,5 m storio sluoksniuoto smėlio sluoksnis, kuris susidarė potvynių metu, kai vandens nešamas smėlis nusėsdavo gynybiniame griovyje. Tai liudija ir ploni dumblo tarpsluoksniai. Kitu metų laiku gynybinis griovys likdavo sausas. Viršutiniai sluoksniai susidarė XVIII–XIX a. užpilant gynybinį griovį.

Perkasa 28 buvo iškasta prie pilies PV bokšto, 6 m į Š nuo perkasos 27. Perkasos ilgis – 17 m, plotis – 6 m. Perkasa iškasta ant PV piliavietės šlaito, todėl dabartinis žemės paviršius žemėja PV link. Kasant perkasą, norėta nustatyti piliavietės PV kampo šlaito pirminius profilius, rasti P ir V priešpilio sienų kampą. Kultūrinio sluoksnio storis yra 2,9–5,8 m, dėl aukšto gruntinio vandens lygio perkasos V gale pirminių žemės paviršių nepavyko rasti.

Pagal gautus tyrinėjimų duomenis,atrodytų, kad formuojant piliavietės šlaitą V pusėje panaudotas natūralus II salpinės terasos šlaitas, besileidžiantis apie 30° kampu Neries link. P pusėje gynybinis griovys buvo iškastas salpinėje terasoje, naujai suformuojant jo šlaitą tuo pačiu nuolydžio kampu. Ant suformuoto šlaito neužfiksuota jo sutvirtinimo pėdsakų, neatsektas net per ilgesnį laiką turėjęs susiformuoti velėnos sluoksnis. Nors velėna galėjo būti nukasta II pilies statybos metu tvarkant gynybinį griovį.

Suformavus piliavietės V šlaitą, buvo pradėta statyti priešpilio siena. Ji rasta perkasos V dalyje, kur išlikusio pamato viršus buvo H_{abs} 20,1–20,8 m lygyje. H_{abs} 19,6 lygyje (6 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus) pamato apačios nerasta. Priešpilio siena buvo pastatyta ant šlaito apačioje suformuotos apie 2,6 m pločio aikštelės, kuri galėjo turėti gynybinę paskirtį. Priešpilio sienos plotis 1,95–2,05 m. Ji sumūryta iš įvairaus dydžio lauko riedulių, mūro konstrukcija kiautinė. Išorinėje pamato pusėje supiltas žemėjantis V link oksiduoto žvyro sluoksnis. Tokie pat žvyro sluoksniai supilti ir perkasose 26, 27. Jie skirti pamatų sutvirtinimui. Virš žvyro supiltas ar suplautas dumblėto smėlio sluoksnis, kurio storis prie V pamato pusės yra 80 cm. Šiame sluoksnyje, esančiame V priešpilio sienos pusėje, buvo rasta įvairaus dydžio lauko riedulių krūva. Jei tai būtų priešpilio sienos ardymo metu suverstos griuvenos, tarp jų būtų kalkių skiedinio gabalų ir kiautinio mūro užpilde užfiksuotų plytų nuoskalų. Nieko panašaus nebuvo rasta, tad atrodytų, kad akmenų krūva paruošta tolesnei priešpilio sienos statybai. Galima teigti, kad iki 1362 m. puolimo priešpilio sienų PV kampas dar nebuvo baigtas statyti. Tai patvirtina ir 1989 m. tyrinėjimų duomenys, kurių metu prie pilies PV kampo buvo rasta labai daug arbaleto strėlių ir kitų mūšio ženklų, rodančių, kad čia vyko atkaklūs mūšiai ir šios pilies vietos puolimui buvo skiriamas ypatingas dėmesys.

Pačios priešpilio sienos paskirtis buvo dvejopa: visų pirma ji turėjo sulaikyti žvyruotų griovio šlaitų slinkimą į gynybinį griovį, antra – čia galėjo būti organizuojama pirmoji pilies gynybinė linija. Šį

teiginį patvirtintų ir vidinėje sienos pusėje suformuota lygi, apie 2,6 m pločio aikštelė. Priešpilio sienos aukštis, jei ji buvo taikoma ir gynybai, turėjo būti apie 1–1,5 m aukščiau minėtos aikštelės.

Statant antrąją Kauno pilį, virš buvusių P ir V šlaitų buvo supiltas iki 80 cm storio pilkos žemės bei griuvenų sluoksnis. Jame rasta plytų, čerpių-vienuolių šukių. Plytų formatai artimesni pirmos pilies mūrui, bet pirmoje pilyje čerpės nebuvo naudotos. Sluoksnio paviršiuje yra sudegusio molio, kuriuo tvirtintas šlaito paviršius, priemaišų. Šlaitas leidosi Neries link apie 25° kampu. Panašus yra ir P griovio šlaite suformuotas sluoksnis. Antros pilies statybos metu buvo dalinai išardyta ir priešpilio siena. Tai liudija virš buvusios priešpilio sienos iškasta duobė ir V pusėje supiltas kalkių skiedinio sluoksnis. Neatmestina galimybė, kad ardymo darbai atlikti rekonstruojant pilį XVI a. viduryje. Gali būti, kad tai susiję su XVII a. vidurio karais su Maskva, kai 1655–1661 m. Kauno pilyje stovėjo rusų įgula.

Viršutinis kultūrinio sluoksnio horizontas susiformavo apleidžiant Kauno pilį XVII a. II pusėje – XVIII a., kai pilies griovį potvynių metu suneštas smėlis užpylė iki H_{abs} 23,2–23,8 m lygio.

Pilies kieme buvo iškastos dvi perkasos, siekiant nustatyti kultūrinių sluoksnių stratigrafiją R–V kryptimi. Perkasos buvo iškastos 15 m atstumu nuo P pilies sienos, pradedant nuo 1991 m. perkasos 17 R galo iki 1989 m. perkasos 3, ištiriant 55 m^2 plotą. Perkasos 29 ilgis – 10 m, 30–12 m, abiejų perkasų plotis – 2,5 m.

Kultūrinio sluoksnio storis pilies kiemo centrinėje dalyje yra 2,05–2,40 m. Jis suskirstytas į penkis horizontus, rodančius piliavietės apgyvendinimo, pirmos pilies pastatymo ir sugriovimo, antros pilies pastatymo ir sunykimo raidą iki XVI a. pabaigos. Penktas horizontas susidarė XIX–XX a.

Pirmajam kultūrinio sluoksnio horizontui priklauso virš pirminio žemės paviršiaus susidaręs iki 20 cm storio pilkai rusvos žemės sluoksnis su negausiais degėsių pėdsakais. Jame buvo rastos tik keturios virimo puodų šukės, kurių sienelės puoštos lygiagrečių įbraukimų juostomis, bei keli molio tinko gabalai. Tai iki pilies pastatymo buvusios gyvenvietės sluoksnis. Ankstesnių metų tyrimuose rasta tik viena kita grublėtos keramikos šukė. Tai leistų apytikriai gyvenvietės pirmą chronologinę ribą nukelti į VIII a. Gyvenvietės sluoksnyje rastų indų šukių profiliavimas artimas grubėtai keramikai. Kadangi sluoksnyje rasta vienoda savo forma ir puošyba keramika, atrodytų, kad piliavietėje buvusi gyvenvietė buvo apleista gerokai prieš pirmos pilies pastatymą.

Antrajam kultūrinio sluoksnio horizontui priklauso pirmos Kauno pilies statybos ir jos sugriovimo 1362 m. metu susidarę sluoksniai. Bendras antro horizonto sluoksnių storis siekia 2–2,5 m. Jis storiausias perkasos 29 V gale, į R plonėja, o vietomis jį sunku atsekti. Pilies statybos metu ant pirmojo sluoksnio buvo supilti tik žvyro ir kalkių skiedinio sluoksneliai, per ilgesnį laiką susidaręs kiemo sluoksnis neužfiksuotas. Tiesiai virš žvyro ir skiedinio sluoksnio yra supiltas degėsių, žvyro, apdegusių ir suskilusių lauko riedulių nuoskalų 20 cm storio sluoksnis. Jis plonėja R link ir perkasos 30 gale jo storis siekia apie 1–2 cm. Šis sluoksnis susidarė 1362 m. pilies puolimo metu, de-

gant prie pilies V sienos stovėjusiems pastatams. Perkasoje 29 buvo rastos dvi apie 60 cm skersmens stulpavietės, kuriose stovėjo egliniai (?) stulpai. Tai pirmosios pilies pastatų liekanos. Sugriovimo sluoksnyje buvo rasta 10 įtveriamųjų arbaleto strėlių antgalių, įtveriamasis peilis, žalvariniai diržo papuošimai, buitinės keramikos šukės. Virimo puodų sienelės puoštos trikampių įkartėlių ornamentu. Du indus pavyko rekonstruoti. Jų aukštis 21–26 cm, plotis 23,7–31 cm, dugno skersmuo 13–15,8 cm (29 pav.). Radiniai datuojami XIV a. pirma puse – 1362 m.

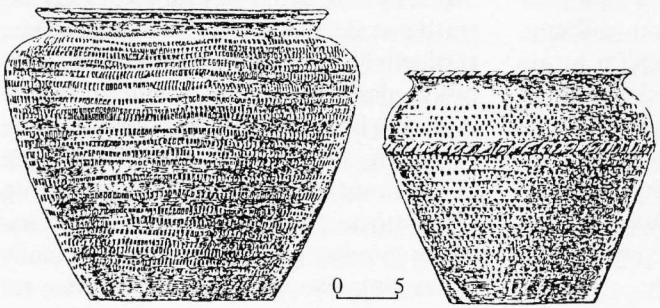

29 pav. Puodai iš Kauno pilies tyrinėjimų. *V. Trečiokienės pieš.*
Fig. 29. Pots from the investigations of the Kaunas castle.

Trečiam kultūrinio sluoksnio horizontui priskirti sluoksniai susidarė periode tarp pirmos pilies sugriovimo 1362 m. iki antros pilies pastatymo XIV–XV a. sandūroje. Pradiniame horizonto susidarymo etape ant pirmos pilies degėsių buvo supilti priesmėlio ir žvyro sluoksniai. Perkasos 29 ŠR kampe rastos ant nedidelių lauko riedulių pado pastatytos drėbtinės molinės krosnies liekanos. Krosnis stovėjo pastato viduje ir buvo skirta patalpų šildymui bei maisto gaminimui. Antros tokios pačios kontrukcijos krosnies liekanos buvo rastos perkasoje 30. Pastatai vėliau sudegė. Tai patvirtina pirmuosius trečio horizonto sluoksnius dengiantis plonas degėsių sluoksnelis. Perkasos 29 V gale buvo rastas apie 50 cm pločio ir 1,0–1,1 m ilgio griovys, užpiltas pirmosios pilies degėsiais, žvyru ir priesmėliu. Panašūs grioviai rasti 1991 m. prie pilies V sienos. Tai turėtų būti fortifikacinių įrenginių liekanos. Perkasų 29–30 P šlaite, virš degėsių sluoksnio, užfiksuotas 25 cm storio statybinių griuvenų sluoksnis. Jame rastų plytų dydis yra 27,5x12,5–16,5x6,3–7,0 cm. Griuvenos supiltos iš P pusės, nes jų sluoksnis plonėja Š link. Gali būti, kad į P nuo perkasos 29 yra stovėjęs mūrinis pastatas. Aukščiau yra supiltas sudegusio molio gabalų sluoksnis, kurio storis Š perkasos šlaite siekia 1,2 m. Pagal stratigrafiją atrodo, kad molio sluoksniai buvo pilami iš PV pusės. Kasant sluoksnį pastebėta, kad molyje yra medienos, šiaudų atspaudų, kai kurių molio gabalų paviršius nuglaistytas. Tai rodo, kad moliu buvo apdrėbti mediniai statiniai, sudegę gaisro metu ir vėliau sugriauti. Šiuos pastatus ar įrenginius reiktų priskirti 1385 ir 1390 m. minimiems Kauno piliavietės puolimams.

Trečio horizonto apatiniuose sluoksniuose, susidariusiuose prieš pastatų sudegimą, rasta buitinė keramika skiriasi nuo pirmosios pilies kiemo radinių. Virimo puodų šukės puoštos banguotų, lygiagrečių linijų, įstrižų įbraukimų ornamentu. Dviejų indų šukės degtos oksidacinėje aplinkoje

ir yra artimos vėlyvesnei miestų keramikai. Taip pat rasti 4 iki 10,3 cm ilgio keturbriauniai įmoviniai arbaleto strėlių antgaliai.

Ketvirto horizonto kultūrinis sluoksnis susidarė antrosios pilies statybos ir jos gyvavimo XV a. metu. Statant antrąją pilį, žemės paviršius buvo išlygintas žvyro sluoksniu, kurio storis vietomis siekia iki 90 cm. Virš jo ir trečio horizonto sudegusio molio sluoksnio susiklostė 25–30 cm storio tamsiai pilko juodžemio sluoksnis su gausia organikos priemaiša. Kaip rodo buitinės keramikos šukių gausa, gyvulių kaulai, antrosios pilies įgula visas atliekas pildavo tiesiai į kiemo vidurį. Rasta puodyninių koklių, virimo puodų, dubenų, ąsočių šukių. Puodyniniai kokliai turėjo kvadratinę angą, degti redukcinėje aplinkoje. Virimo puodai petelių srityje puošti banguotų linijų, įstrižų įbraukimų ir jų variantų ornamentu. Maistui laikyti skirti indai degti redukcinėje aplinkoje, juodos spalvos (30 pav.). Rasta tik viena geltonai glazūruota keptuvės šukė.

Rasti metaliniai dirbiniai: lanko strėlė, įmovinis antgalis, kelios vinys, vytinės antkaklės dalis. Kaip retą radinį reikia paminėti stiklinės taurės dugną. Radiniai datuojami XV a. pirma puse.

Penktam horizontui skiriami viršutiniai sluoksniai susidarė XX a. Perkasoje nerasta XVI–XVIII a. sluoksnių. Galbūt jie sunaikinti 1930 m. tvarkant pilies kiemą ir nukasant vėlyvuosius sluoksnius.

1998 m. tyrinėjimų metu pilies kieme buvo surinkta gana gausi osteologinė medžiaga, kurios tyrimus atliko Kauno veterinarijos akademijos doc. L. Daugnora. Pirmos pilies kiemo sluoksniuose, susidariusiuose iki pilies nugriovimo 1362 m., rasti galvijų, avies (ožkos) ir kiaulės (šerno) kaulai ir tik 4 tauro kaulai. Trečiame sluoksnių horizonte, datuojamame 1385 m. ir 1390 m., rastas 131 kaulas. Iš jų tik apie 10% yra medžiojamų gyvūnų – briedžių, elnių, stirnos, lapės. Kiti kaulai buvo naminių gyvulių: galvijų, avių, ožkų, kiaulių ir šuns, ir sudaro daugiau nei 90% visų radinių. Antros pilies kiemo sluoksnyje rasta 311 tiksliai nustatytos priklausomybės kaulų. Medžiojamų gyvūnų kaulai sudaro 13,16% Naminių gyvulių kaulai sudaro 85%, be to, rasta vištų, žąsų ir šuns kaulų. Kaip rodo statistika, jau nuo pirmosios pilies pastatymo naminiai gyvuliai sudarė pagrindinę maistui vartojamos mėsos dalį.

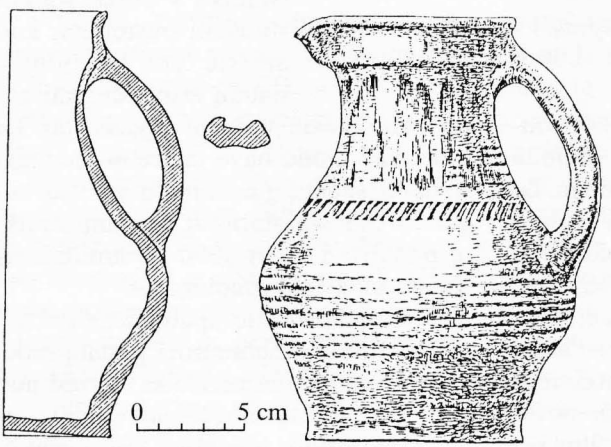

30 pav. Keramika iš Kauno pilies. *V. Trečiokienės pieš.*
Fig. 30. Ceramics from the Kaunas castle.

2000 m. rugsėjo mėnesį buvo atlikti archeologiniai tyrinėjimai prie Kauno pilies R sienos. Archeologiniai tyrinėjimai čia jau buvo atliekami

1957, 1960–1961 m. Tyrimų metu keliais etapais buvo iškastos perkasos palei visą R sieną tiek pilies kieme, tiek išorėje. Buvo iš dalies nustatyta kultūrinių sluoksnių stratigrafija, rastos pirmosios pilies 1362 m. puolimo metu sudegusių pastatų liekanos. Tyrinėjimų ataskaitų pagrindinę vertę sudaro tekstai, trūksta išsamesnės fiksacijos, radinių sąrašų. Be to, 1989–1998 m. Kauno pilies tyrinėjimai leidžia naujai interpretuoti Kauno pilių pastatymo ir raidos chronologiją.

Todėl leidus Kauno dujų įmonei nutiesti elektros kabelį iš elektros spintos, esančios prie pilies PR bokšto, buvo nutarta iškasti perkasą buvusių tyrinėjimų vietoje. Naujai kastos perkasos 31 ilgis yra 16,5 m, plotis – 3,2 m. 1951–1961 m. tyrinėjimų vietos užpylimas buvo iškastas mechanizuotu būdu. Nustatyta, kad buvusių perkasų plotis yra 3 m, V šlaitas leidžiasi apie 70° kampu į buvusias perkasas. Buvusių perkasų apačioje pirmosios pilies kiemas tyrinėtas 1,2–2,0 m plotyje nuo pirmos pilies sienos.

Dabartinio žemės paviršiaus aukštis Š perkasos gale yra H_{abs} 28,51 m, P – H_{abs} 29,40 m. Pirminį žemės paviršių sudaro oksiduotas priesmėlis, kurio aukštis yra H_{abs} 26,60–26,70 m. Kultūrinio sluoksnio storis prie R sienos yra 1,8–2,35 m. Tik P perkasos gale XVI a. duobės vietoje jo storis siekia 3,85 m. Kultūrinis sluoksnis skirstosi į tuos pačius horizontus, kurie buvo rasti pilies kieme 1989–1998 m. tyrinėjimų metu.

Pirmasis horizontas susidarė piliavietės teritorijoje buvusios ankstesnės gyvenvietės vietoje. Tai pilkai rusvos su retais degėsiukais 15–20 cm storio žemės sluoksnis, datuotinas VIII–X (?) a.

Antrajam horizontui priklauso iš pirmosios pilies pamatų iškastas ir šalia paskleistas žvyro sluoksnis. Vertikaliai nukasus perkasos V šlaitą, jos dugne prie šlaito atsidengė iki 0,8 m pločio pirmosios pilies kiemo sluoksnių juosta, nesuardyta 1957–1961 m. tyrinėjimų metu. Kiemo sluoksnyje buvo rasta duobė, užpilta žeme su degėsiais, stulpavietė, krosnies liekanos (perkasos kv. C4–16). Pirmosios pilies kiemo sluoksnio storis iki jos sugriovimo siekia iki 38 cm, ir tai tik sugriautos krosnies vietoje. Tik kv. C7–9 užfiksuotas 6–8 cm storio pilkos žemės sluoksnis, galėjęs susidaryti per ilgesnį laiką. Kiemo sluoksnio paviršiuje yra 1–2 cm storio degėsių sluoksnelis, susidaręs degant mediniams pastatams. Kiemo sluoksniuose buvo rastos tik 3 virimo puodų šukės, puoštos lygiagrečiais įbraukimais ir trikampių įkartėlių ornamentu. 1362 m. užimta pilis buvo sugriauta ir kiemo paviršius užpiltas 50–95 cm storio smulkių griuvenų sluoksniu. Link pilies R sienos griuvenų sluoksnis kilo, pasiekdamas H_{abs} 28,80 m lygį. Šis sluoksnis dengė pirmosios pilies nugriautą sieną 0,3–1,15 m storio sluoksniu. Stambūs rieduliai iš griuvenų beveik išrinkti. Lieka neaišku, kokioms statyboms jie buvo panaudoti, nes anksčiau užfiksuoto trečio horizonto sluoksniai susidarė iki antrosios pilies pastatymo.

Trečiam horizontui priklauso žvyro, degėsių, lauko riedulių, molio sluoksniai. Lauko rieduliai sumesti ant 1362 m. pirmos pilies griuvenų, kai kur net 2–3 eilėmis, ir ši sąvarta nepanaši į grindinį. Pagal 1960–1961 m. tyrinėjimų duomenis, trečio horizonto sluoksniai kilo link R sienos ir pasiekė H_{abs} 28,50 lygį. Tuo tarpu antrosios pilies pamatų apačia yra H_{abs}

28,40–28,75 m lygyje. Trečio horizonto viršutinę dalį sudaro 30–40 cm storio sudegusio ir žalio molio sluoksnis. Molio trupiniai yra atsispaudę antrosios pilies pamatų skiedinyje. Trečią kultūrinio sluoksnio horizontą reiktų sieti su Kauno piliavietės gynyba 1385–1395 m.

Ketvirtas horizontas susidarė pastačius antrąją Kauno pilį. Tai maišyti žvyro, molio, smulkių griuvenų sluoksniai. Perkasos PV kampe rasta nuo trečio horizonto paviršiaus iškasta apie 3 m gylio duobė, užpilta 1362 m. griuvenomis ir žalio molio sluoksniais. Pagal radinius ją reiktų datuoti XVI a. antrąja puse.

Viršutiniai sluoksniai susidarė XX a. pilies restauracijos metu. Kaip jau buvo anksčiau minėta, nerasta XVI–XVIII a. sluoksnių, kurie greičiausiai buvo nukasti tvarkant pilies teritoriją.

Pirmosios pilies mūrai yra 1,25–1,50 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Išlikęs pirmosios pilies sienų aukštis virš pamatų praplatinimo yra 40–105 cm. Sienos mūrytos iš lauko riedulių, nesilaikant taisyklingų eilių. Tarpai ir plyšiai tarp akmenų užkaišioti skaldytais akmenimis ir užtvirtinti kalkių skiediniu. Sienos pamatai kiek praplatinti, pamato viršus sutampa su pilies kiemo lygiais. Pamatų apačia rasta 95–110 cm gylyje nuo praplatinimo. Pirmos pilies R sienos storis, pagal 1960–1961 m. tyrinėjimų duomenis, yra 2,4–2,5 m prie praplatinimo. Į viršų siena plonėja. Tai pastebėta ir 2000 m. tyrinėjimų metu. Vidinė sienos pusė per 1 m į viršų nuo pamatų praplatinimo suplonėja 10–15 cm. Pirmosios pilies siena yra išlikusi 16,2 m atstumu nuo R sienos vartų Š šono.

Antrosios pilies R siena yra išlikusi per 14 m nuo Š vartų šono. Kaip buvo užfiksuota 1989–1991 m. tyrinėjimuose, antroji pilis buvo statoma išvalius pirmosios pilies griuvenas iki išlikusių sienų viršaus. Tik tada mūryti antrosios pilies pamatai. Statant antrosios pilies R sieną, pamatai kloti tiesiai ant griuvenų, kurių storis tarp abiejų pilių pamatų yra 40–115 cm. Pamatų apačia Š perkasos gale yra 30–65 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Perkasos P gale pamatai įleisti į žemę tik 20–25 cm nuo pamatų praplatinimo. Jie mūryti iš lauko riedulių, kurie sukloti 1–2 eilėmis. Pamatai rišti baltu, riebiu kalkių skiediniu. Akmenų eilių lyginimui naudotos plytų nuoskalos ir pusplytės, kurių galų dydis yra 14–16x9–10 cm. Yra išlikusi tik viena pilies sienų akmenų eilė. Jos paviršius nebuvo glaistomas, tik kalkių skiediniu užlygintos akmenų surišimo siūlės. Plytos nenaudotos, siūlėse matosi tik jų nuoskalos. Antrosios pilies sienų storis ties Š galu yra 3,15 m, prie vartų angos – 3,4 m.

2000 m. pilies R sienos tyrinėjimai papildė 1989–1998 m. tyrinėjimų duomenis ir patvirtino Kauno pilies pastatymo ir raidos etapų chronologiją.

THE INVESTIGATION OF KAUNAS CASTLE IN 1998 AND 2000

In 1998, the area of 257 m^2 was explored in the protective ditch, the central part of the south-western corner of the foot castle and the yard of Kaunas castle. Five horizons of the culture layer formed in the 14th–20th centuries were found. The first horizon is attributed to the period of the unfortified foot settlement dated to about the 8th century, the second horizon – to the year of construction and destruction of the first castle (1362), the third – to the period of construction and existing of the second

castle (the 15th century), the fifth – to the 19th–20th centuries.

The culture layers dated to the 16th–18th centuries were dug off on improvements of the territory of the castle dated to the 20th century. On the laying of electric cable along the eastern wall in 2000, an archaeological investigation was carried out once more (earlier it was carried out in 1957 and 1960–1961). They confirmed the above described stratigraphy and chronology of culture layers.

RAUDONĖS PILIES ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI 1999 M.

Algirdas ŽALNIERIUS

Archeologiniai tyrimai Raudonės pilyje buvo atlikti 1999 m. spalio mėnesį. Ruošiant teritorijos sutvarkymo plotą reikėjo surinkti duomenis apie pirminio pilies kiemo paviršiaus lygius. Tyrimų metu buvo iškastos penkios perkasos, ištirtas 10,4 m² plotas. 1959 m. Raudonės pilį tyrinėjo architektai S. Čerškutė ir V. Jurkštas. Buvo iškastos 7 perkasos pilies kieme, nustatyti kiemo lygiai, rasti buvę pilies vartai.

Aiškių istorinių duomenų apie Raudonės pilies (tiksliau – rūmų) pastatymą nėra. Pirmąjį mūrinį rūmų korpusą pastatė Stepono Batoro dvariškis Krišpinas Kiršenšteinas. Raudonę paveldėjęs jo sūnus, taip pat Krišpinas, 1636 m. dvarą perleido savo sūnui Jeronimui, kuris čia valdė iki XVII a. aštunto dešimtmečio. XVIII a. pirmoje pusėje Raudonės rūmai už skolas atiteko Kiršenšteinų giminaičiams Olendskiams. Apie 1810 m. dvaras buvo parduotas grafui Zubovui. Iki XIX a. aštunto dešimtmečio pilis buvo iš pagrindų rekonstruota ir įgavo dabartinę išvaizdą. XIX a. pabaigoje – 1934 m. dvarą valdė Faniae Castro. 1939 m. rūmai buvo parduoti iš varžytinių ir čia buvo įkurta mokykla, tebesanti čia iki šių dienų. Rūmai nukentėjo II Pasaulinio karo metu: buvo susprogdintas pilies P korpusas ir didysis bokštas. Pilies restauracija buvo baigta 1968 m.

Pagal architektūrinius tyrimus, rūmų statyba prasidėjo XVI a. pabaigoje pastačius P, kiek vėliau ir Š korpusus. Juos jungė gynybinės sienos su šaudymo angomis ir vartais V sienoje. XVII a. antroje pusėje, panaudojant kiemo R sieną, buvo pastatytas R korpusas. XIX a. rekonstruojant pilį buvo pastatyta koplyčia, praplėstas R korpusas, perstatyti pilies bokštai, suteikiant jiems neogotikos bruožų.

Archeologinių tyrimų metu 3 perkasos buvo iškastos prie Š korpuso ir dvi prie rūmų P korpuso. Kiemo paviršius lygus, nežymiai kyla R link. Jo absoliutus aukštis yra 49,07–49,67 m. Kultūrinio sluoksnio storis pilies kieme yra 60–110 cm, prie Š korpuso Š sienos – 55–80 cm. Geologinius sluoksnius sudaro smėlis prie Š korpuso ir lengvas moreninis priemolis prie P. Virš pirminio žemės paviršiaus yra susiklostęs apie 30 cm storio tamsiai pilko juodžemio sluoksnis. Jis buvo rastas tiek prie Š, tiek prie rūmų P korpuso. Prie rūmų P korpuso, šiame sluoksnyje buvo rasta ornamentuota virimo puodo šukė (31 pav.),